

ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Η πρωτεύουσα της Ηπείρου είναι και "πρωτεύουσα" του ρωμανιώτικου εβραϊσμού, κέντρο δηλαδή του ελληνόφωνου εβραϊκού κόσμου, που οι ρίζες του χάνονται στο χρόνο, φτάνοντας ως την αρχαιοελληνική περίοδο.

Στα Γιάννενα ζούσαν στις αρχές του 20ου αιώνα 4.000 Εβραίοι, ενώ μέχρι τις παραμονές του Διωγμού η κοινότητα της πόλης αριθμούσε 2.000 μέλη. Οι Γιαννιώτες Εβραίοι μάλιστα αποτέλεσαν τον πρώτο πυρήνα της ισραηλιτικής κοινότητας της Αθήνας, της οποίας άλλωστε η παλιά Συναγωγή ονομάζεται "Γιαννιώτικη".

Οι ιστορικοί Ιωσήφ Νεχαμά και Νίκος Βέης χρονολόγησαν την πρώτη εβραϊκή παρουσία στην Ήπειρο στα χρόνια του Μεγάλου Αλεξάνδρου, ο οποίος σύμφωνα και με την παράδοση έφερε εκεί Εβραίους από την Παλαιστίνη. Κατά μια δεύτερη εκδοχή, μετά την καταστροφή του δεύτερου Ναού της Ιερουσαλήμ, οι Ρωμαίοι συνέλαβαν αιχμαλώτους Εβραίους και τους μετέφεραν στη Ρώμη. Όταν το καράβι τους προσάραξε κοντά στην Πάργα, οι ναυαγοί Εβραίοι εγκαταστάθηκαν στην Ήπειρο. Το πιθανότερο, ιστορικά, είναι ότι η εβραϊκή κοινότητα Ιωαννίνων σχηματίστηκε μετά τον 8ο αιώνα, από μετοίκους από τη Νικόπολη της Ηπείρου. Άλλωστε την περίοδο εκείνη τα Γιάννενα άρχισαν να αποκτούν μια κάποια σπουδαιότητα ως αστικό κέντρο. Έκτοτε οι Εβραίοι κατοικούν συνεχώς στα Γιάννενα, διατηρώντας μια δικιά τους παράδοση, με ιδιαίτερα ήθη και έθιμα και λειτουργικό τυπικό.

Χώρος εγκατάστασης των Εβραίων των Ιωαννίνων ήταν η περιοχή μέσα στο Κάστρο της πόλης, καθώς και οι οδοί Γιοσέφ Ελιγιά (άλλοτε Μαξ Νορντάου) - οι Γιαννιώτες την ονόμαζαν Μεγάλη Ρούγα- που βρισκόταν η "καρδιά" της εβραϊκής κοινότητας, η Κουντουριώτη καθώς και η συνοικία "Λειβαδιώτη". Αρκετά παλιά εβραϊκά σπίτια διασώζονται σήμερα και είναι μνημεία αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της πόλης, όπως ο δυο οικίες Λεβή, οι οικίες Μορδ. Ραφαήλ και Μωϋσή, αλλά και πολλά γραφικά λαϊκά σπίτια.

Οι Εβραίοι των Ιωαννίνων πλήρωσαν βαρύ φόρο αίματος στο Ολοκαύτωμα. Στις 25 Μαρτίου 1944 συνελήφθησαν 1.850 άτομα και οδηγήθηκαν στο Άουσβιτς από όπου επέστρεψαν μόνο 163.

Τα Γιάννενα, σύμφωνα με τοπικό ρητό, ήταν πρώτα στα γράμματα. Έτσι και από την εβραϊκή κοινότητα της πόλης αναδείχτηκαν πνευματικές προσωπικότητες. Ανάμεσά τους ξεχώρισαν οι εκλεκτοί ραβίνοι και μελετητές της Βίβλου Σαμουήλ Δαυίδ και "Αχάμ" Νταβός, αλλά και ο μεγάλος ποιητής Γιοσέφ Ελιγιά. Τα δε εβραϊκά σχολεία της πόλης, που λειτουργούσαν υπό την εποπτεία της Alliance, ήταν φημισμένα.

Τα Γιάννενα, επίσης κατά το παραπάνω ρητό, φημιζονταν ως πρώτα και στα "γρόσια", λόγω της οικονομικής τους ανάπτυξης και των πολλών ευπόρων κατοίκων της. Στους τελευταίους συγκαταλέγονταν και μέλη της εβραϊκής κοινότητας, όπως ο Δαβιτζών Λεβή και ο Αβραάμ Γκανής, που έδρασαν στην πόλη στις αρχές του 20ου αιώνα, ενώ γιαννιώτικη καταγωγή έχουν πολλοί σύγχρονοι ελληνοεβραίοι μεγαλοεπιχειρηματίες. Επίσης, πολλοί Γιαννιώτες Εβραίοι μετανάστευσαν στην Αμερική, όπου αναδείχθηκαν σε σπουδαίους οικονομικούς παράγοντες και επιστήμονες. Ίδρυσαν Συναγωγή στο Μανχάταν της Ν. Υόρκης, που λειτουργεί ως σήμερα, καθώς και μια πολύ δραστήρια αδελφότητα, που κατά καιρούς συνδράμει τον ελληνικό και δη το γιαννιώτικο εβραϊσμό.

Σύμφωνα με το ίδιο ρητό τα Γιάννενα είναι πρώτα και στα άρματα. Έτσι οι Εβραίοι των Ιωαννίνων ανταποκρίθηκαν σε όλα τα πολεμικά κελεύσματα της πατρίδας. Δυο από αυτούς έπεσαν υπέρ πατρίδος στη Μάχη του Σαγγάριου κατά τη Μικρασιατική Εκστρατεία, ενώ άλλοι τρεις σκοτώθηκαν στο αλβανικό Μέτωπο.

Η Ισραηλιτική Κοινότητα Ιωαννίνων ανασυστήθηκε μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, αποτελούμενη πια από πολύ μικρότερο αριθμό μελών. Από ευτυχή συγκυρία διασώθηκε η παλιά Συναγωγή Καλ Καντός Γιασάν, ή αλλιώς Μέσα Συναγωγή, που βρίσκεται μέσα στο Κάστρο της πόλης. Η Συναγωγή αυτή, που χτίστηκε στα 1826, είναι το μεγαλύτερο και το ωραιότερο από τα σωζόμενα θρησκευτικά κτίρια των Ελλήνων Εβραίων. Η Συναγωγή λειτουργεί κανονικά σε όλες τις εβραϊκές εορτές. Η κοινότητα διατηρεί επίσης δυο πολυκατοικίες χτισμένες στο χώρο της άλλοτε Νέας Συναγωγής και του Αρρεναγωγείου της Alliance, που κατεστράφησαν από τους Γερμανούς, και σε αυτές κατοικεί η πλειονότητα των μελών της. Διατηρεί επίσης ιδιόκτητο εβραϊκό νεκροταφείο.

*Το Μνημείο Ολοκαυτώματος
στα Ιωάννινα*

*Παλαιά φωτογραφία από την
εβραϊκή συνοικία στα Ιωάννινα*

ναγωγής Ιωαννίνων και των τειχών του Φρουρίου
